

Прекаленото подчинение предполага невежество у този, който се подчинява.

Шарл Луи дьо Монтескьо (1689-1755 г.) - френски философ-скептик от епохата на Възраждането

R в различните столици по света - там, където го има, той носи различни имена. За благодетелстваните от статуквото неговата личност олицетворява един опасен и още по-вреден Луцифер. Но от жива плът и кръв, който, позиционирал се изцяло в реалния свят, превръща личността си в един ужасяващ Терминатор на съблазнителните благини на житието-битието, които управленският елит е убеден, че му се полагат. Карамба (по дяволите!!!). Във Вашингтон неговото име е Пол Джейкъб, основател на организацията U. S. Term Limits (Мандатни ограничения - САЩ) и вдъхновител на движението за мандатни лимити на изборните постове на всички нива.

Темата за

мандатните ограничения

отдавна е във фокуса на общественото мнение в САЩ. Социологическите проучвания, извършвани от няколко десетилетия насам, показват подкрепа, надминаваща 75%. Становищата на избирателите са категорични: те желаят да бъдат въведени ограничения относно времетраенето на заемането на изборни длъжности - както на местно, така и на национално ниво. При тези предпочитания, както изтъква Пол Джейкъб в своя статия, няма демократи и републиканци, няма мъже и жени, афроамериканци и бели, бедни и богати, образовани и необразовани. Хората масово подкрепят идеята за мандатните лимити.

Наистина пред привържениците на мандатните лимити биват изтъквани немалко аргументи против от критиците на идеята. Някои от основните им аргументи са следните: законодателната власт по този начин ще се запазва от един непрекъснат конвейер от много нови хора, често без никакъв правен опит и без задълбочени законодателни познания, които ще бъдат поставени в положение да се учат в движение на тънкостите на законотворчеството, също и парламентарните комисии биха били оглавявани от напълно неопитни парламентаристи, както и че дори за председатели на сенатите и на долните камари на конгресите в различните щати, също и на федералния конгрес, могат да бъдат избрани хора с не повече от 1-2 години стаж в тях, налага се и сериозно да бъдат променени методите за работа и взаимоотношенията между законодателния орган и губернаторите, между депутатите и лобистите; вместо да намалява влиянието на лобистите, то се засилва, вместо да намалява партийната лоялност, като се засилва личната отговорност, депутатите, лишени от възможността за преизбиране, на против, стават още по-зависими от партиите си за намиране на следваща работа и др.

Застъпниците на каузата за мандатните лимити в Съединените щати, от друга страна, се аргументират по следния начин: ограничаването на мандата на законодателите

стимулира състезателността

в изборния процес, разширява достъпа на повече политици и граждани до

Мандатните лимити

Къде е човекът, най-мразен от управленския елит на България?

Славчо КЪНЧЕВ*

законодателното тяло, включително жени, афроамериканци, латиноамериканци, прави ги участници в процеса на управление, осигурява разнообразие в житейската перспектива и опит на законотворците, променя стимулите на действащите депутати, разширява кръга на запознатите с държавното управление. С една дума - мандатните лимити приближават законодателната дейност до хората.

Евентуалните ограничения на мандатите са легитимирани от техните

влиянието на групи на интереси. Понеже е бил елиминиран вариантът за изборен процес на състезателен принцип, който, дори още в древна Гърция, е могъл да бъде резултатно повлияван от

„сребърните аргументи“, тоест подкупите

Всъщност всяко държавно управление, колкото и да е ограничено то по територия и население, неминуемо почива върху определена идея за човека. Републиканското управление определя човека като разумен по своята същност, роден, за да отсъжда и да обсъжда в хармония със своите себеподобни. Най-добрите в републиката отиват в преториума (военен съвет на пълководец) или на форума. Докато демократичното управление държи на това, че човекът по същността си е произвеждащо животно, родено да

Франклин Делано Рузвелт е 32-ият президент на САЩ. Има най-дългия мандат и е единственият президент, избран повече от два пъти на тази длъжност

привърженици и като производни на утвърдената републиканска традиция в историята на Съединените щати. Например още Томас Джефърсен, при създаването на първоначалния съюз на тринадесетте английски колонии, предлага от името на своя щат Вирджиния да бъде въведено правило за мандатност, като се обосновава с това да бъде "Предотвратена опасността за американската свобода, която би могла да възникне от прекалено дългия престой във властта на членовете на Континенталния конгрес". Предложението е възприето и е било превърнато в член Пети от Учредителния договор на Конфедерацията (1781-1789 г.), гласящ: "Никой не може да служи като депутат в Конгреса повече от 3 години за всеки период от 6 години". Институтът на мандатността обаче не е включен в конституцията на САЩ и този пропуск по-късно е бил критикуван от редица учредители. Един от тях - Джордж Мейсън, отбелязва, че няма нищо по-важно за запазване на републиканската форма на управление от периодичната ротация или сменяемост на управляващите.

Наистина мандатните лимити са едно по-добро приближение до античната форма на демокрация, съществувала в древните гръцки градове-републики, макар и стигмирана от робовладелския характер на обществото. Самият установен там механизъм за определяне чрез жребий (с изключение на стратегите) на лицата, упражняващи власт, на практика е осигурявал непрекъснатата сменяемостта, която, от своя страна, е била едно действено препятствие срещу

фабрикува и да търгува. Свободен е този, който притежава блага - предприемач или собственик. Най-добрите в демокрацията се занимават с бизнес. В единия случай политиката ще има предимство пред икономиката, във втория икономиката ще управлява политиката. На едното място имаме престижа, който създава служенето "на полза на роду" или публичната длъжност, на другата - това е личният успех, който винаги е премерен и по материалната си координата.

Ето защо тук и сега, в България, във второто десетилетие на XXI век, ние спасително се нуждаем от превес на републиканския дух над експлоатиранието на луфтовете във върховенството на закона, създаващи благоприятни възможности за хипертрофираната жажда за личен успех, изразен в материални компоненти. Но дори и в най-голямото реално приближение към идеалната парадигма на неговото функциониране, върховенството на закона създава управление на съдиите, което не е републиканско по дух. Не само защото отнема на народа законодател неговата суверенност, но и понеже отклонява всеки гражданин от републиканското поведение да желае с душа и съзнание това, което му повеляват законите.

Моделите за държавно управление, при които не са въведени мандатни ограничения, са функционално по-податливи за включване в системи за материално благодетелстване на участниците в тях. По-високата кадрова стабилност във времеви аспект в кулоарите на властта притежава по-висок потенциал за изграждане на полусенчести и/или изцяло сенчести структури за незаконно източване на обществени ресурси.

С всички тези обстоятелства относно

но опасността от създаване на "изборна аристокрация", мутант върху американския континент на родовата европейска аристокрация, чиято обществена роля "отците-основатели" на новата държава отвъд Атлантическия океан всячески са се стремили да избягнат, е бил наясно още първият президент Джордж Вашингтон. Той сам се отказва от властта след втория си мандат, макар че по негово време не е имало конституционни ограничения за броя мандати на президента. В действителност всички американски президенти след него доброволно се придържат към правилото за

максимум два мандата

Единственият стопанин на Овалния кабинет в Белия дом с по-дълго пребиваване на поста е Франклин Д. Рузвелт, който умира през 1945 г., в началото на четвъртия си мандат. Дългото президентстване на Рузвелт (наричано от критиците му "имперско") дава повод за приемане на 22-та поправка на конституцията на САЩ (1951 г.), с която двата президентски мандата се превръщат в официална правна норма.

Понастоящем 15 отделни американски щата са приели, след провеждане на народни инициативи (референдуми), ограничения в броя на мандатите в своите законодателни събрания. Показателно е, че поправките в съответните щатски конституции, регламентиращи мандатните лимити, никога не са ставали по инициатива на местните законодатели. Нещо повече, там, където са въведени ограничения на мандатите, местните парламентаристи нерядко правят опити за тяхното отменяне. Ето защо са необходими непрекъснати граждански усилия за тяхното защитаване. И за разпространението им там, където те още не са въведени. Като една от най-важните свои задачи организацията "Мандатни лимити - САЩ" преценява приемането на федерални мандатни ограничения, тоест в американския Конгрес, както за Сената, така и за Камарата на представителите.

Какъв по-ярък лакмус за отношението на всички български парламентаристи, заседавали в Народното събрание след първите т. нар. свободни и демократични избори през 1990 г., към идеята за доминиране на републиканския дух в държавата, чието наименование е именно Република България, от факта, че нито един от тях не предложи въвеждането на ограничения в броя мандати? В това обстоятелство само по себе си

няма и капка мистерия

Нали парламентарният статус притежава своето симпатично, твърде привлекателно измерение в демократичната ценност "успех", мерена в купчинни финикийски знаци. Ето защо и тукашните "демократи" се стараят неистово в понятието "равенство" да напъхат само неговото юридическо съдържание - равенство пред закона. Понеже искат да превъзможат публичното неудобство, породено от очевидните икономически неравенства. Е, това било според тях просто незаобиколимата цена на свободата на частната инициатива. Докато републиканецът непременно би добавил задължително и една справедливост в социалните условия, без която според него гражданският договор се изпразва от смисъл за тези, които имат малшанса да се движат в обратната посока по трасето към благоденствието.

Републиката в България е в очакване да се появи най-омразният човек за управленския елит.

* Авторът е председател на УС на Асоциацията за борба против корупцията в България